

Slovenskemu zgodovinskemu atlasu na rob

Aleš Gabrič se je v zadnji lanski številki Zgodovinskega časopisa¹ odzval na moje pisanje o njegovem prikazu novejšje zgodovine v *Slovenskem zgodovinskem atlasu* (2011).² Ustavil se bom le pri nekaj poudarkih, a ne zato, ker drugih stvari iz njegovega odziva ne bi imelo pomena komentirati. Drugače kot kolega Gabrič sem namreč prepričan, da je marsikatero stvar vredno, celo potrebno ponoviti in da obsežnejši odgovor nikakor ne bi bil »(brezplodno) obnavljanje že zapisanega«. Vendar ne na ravni časniškega pisanja in na način izmenjavanja mnenj, kot ga je imel predtem z avtorji »kritik«, med katere je uvrstil moj prispevek, ki naj bi bil zgolj »obnavljanje« teh (str. 514).³ V tem duhu Aleš Gabrič tudi nadaljuje, pri čemer se ob nenavajanju argumentov močno oddalji od ključnega problema: nekonsistentnega prikaza novejšje zgodovine v atlasu. S precejšnjo mero samoiro-nije – tako razumem njegove besede – piše o svojem smislu za humor, pedagoških izkušnjah in lepem vedenju pa o »edini in dokončni resnici«.

Pomudimo se samo pri obeh konkretnih problemih oziroma vprašanjih, na kateri je odgovoril. Prvi je Kozlerjev »Zemljevid slovenske dežele in pokrajin« iz leta 1853, ki ga po Gabriču v atlasu ni zaradi veliko podobnosti s Czoernigovim zemljevidom: »Da pa bi zelo podoben zemljevid, kar bi Kozlerjev zemljevid nedvomno bil, uvrščali v atlas dvakrat, bi bilo precej nesmiselno.« (str. 515) Konec koncev je tudi zemljevid Jugoslavije v letih 1929–1941 zelo podoben političnemu zemljevidu iste države v obdobju 1947–1954. O zanemarljivi razliki v poslanstvu,

¹ Aleš Gabrič, Slovenski zgodovinski atlas še vedno buri duhove. *Zgodovinski časopis* 67 (2013), št. 3–4, str. 514–518.

² Boris Golec, K prikazu novejšje zgodovine v Slovenskem zgodovinskem atlasu (Ljubljana, Nova revija, 2011). *Zgodovinski časopis* 67 (2013), št. 1–2, str. 230–238.

³ Ker Gabrič v odzivu na moje pisanje (str. 514) pravi, da sem se »priključil [sic!] tistim, ki se ne strinjajo s tem, kako je v atlasu predstavljeno 20. stoletje« in da »vsebinsko Golčeva stališča le obnavljajo kritike na račun Slovenskega zgodovinskega atlasa [sic!], ki so se začele po izidu knjige vrstiti v delu slovenskega časopisja (Družina, Reporter, Demokracija, Slovenski čas, Pogledi) in na katere sem [Gabrič] že pred dvema letoma odgovoril v Pogledih«, naj spomnim, kako se je tedaj odzval na negativne odmeve. V pogovoru z novinarjem Primorskih novic oktobra 2011 je Gabrič – tako časopisni prispevek – med drugim izjavil: »Na očitke pljuvalnih krožkov [sic!] se v resnih razpravah ne odgovarja!« (Andraž Gombač, Zgodovina pod Kamnom na ovinku. *Primorske novice*, 21. oktobra 2011, str. 17).

pomenu in odmevnosti Kozlerjevega zemljevida v primerjavi s Czoernigovim pa bržčas sploh ne gre razglablјati. Mimogrede, Kozlerjev zemljevid je v atlasu bil predviden, seveda pa ne že leta 2005. Prav zato, ker vanj sodi, sem se ga na strani 136 v komentarju k Czoernigovi karti tudi dotaknil, in sicer v pričakovanju, da ga bo uporabnik našel nekaj strani naprej, kjer se bo lahko sam prepričal o primerjavi, ki jo omenjam.

Drugi problem je enobesedni termin, ki ga je kolega v atlasu zamolčal – gre za »nasilen državni prevrat« oziroma za »vsako korenito spremembo družbenega reda«⁴ –, a se mu je v pisanje vendarle prikradel kot »proti-termin«. Sam se mu bom iz obzirnosti ali komu na ljubo prav tako izognil. Aleš Gabrič navaja, zakaj se je odločil za drugačni (alternativni) oznaki. Razlog naj bi bila »težnja po osvoboditvi izpod okupatorja« kot »tisti skupni imenovalci, ki je povezoval politično zelo različno opredeljene ljudi v enotno fronto« (str. 515). Po tej logiki gre torej pri uporabi zgodovinskih terminov iskati »skupni imenovalci«. Osnovni šoli potemtakem ne bomo rekli izobraževalna ustanova, kot je splošno znana in opredeljena tudi v pravnem aktu, temveč jo bomo po načelu skupnega imenovalca v njej šolajoče se mladine imenovali »prostor za igro, druženje in malico«, skratka glede na glavni motiv in cilje, ki so skupni tem, ki šolo obiskujejo. Kdo in kako ustanovo vodi, kakšno je njeno poslanstvo, kako jo imenujemo (zlasti na šolskih proslavah s pompozno naklonjenostjo), postane (za zgodovinarja) po potrebi nerelevantno. Šole se čez čas začnemo sramovati in se ji slednjič preprosto odpovemo, četudi je nad vhodom z velikimi črkami še vedno imenovana tako kot nekoč. Potem pa se v zgodovinarjevem pisanju o tem istem »prostoru za igro, druženje in malico« nenadoma pojavijo »nasprotniki šole« (!).

Kakor koli, Aleš Gabrič me tudi glede na svoje preteklo delo ne more prepričati, da uvoda v poglavje o novejši slovenski zgodovini ne bi mogel napisati bolje in bolj konsistentno. Kot težko verjamem njegovim besedam: »Pri večini teh stvari smo si bliže, kot bi kritiki očitno radi dokazali« (Gabrič, str. 517). S svojim načinom pisanja je namreč za takšno trditev ponudil kaj malo »dokazov«. Že samo zavestno izogibanje dejstvom in ustreznim poimenovanjem – če pustimo ob strani argumentiranje – ne more biti odraz prizadevanj, da bi probleme predstavil dovolj celovito in strokovno. Prostorska stiska je, kot kolega dobro ve, neprepričljiv izgovor, če najde na drugi strani več kot dovolj prostora za marginalnosti in za utemeljevanja, ki izhajajo iz njegovih osebnih pogledov. Za zadnje v atlasu res ni prostora, ne tako ne drugače. Osebna reminiscenca bi bila, kot sem zapisal, do neke mere še sprejemljiva v znanstvenem delu (Golec, str. 233). Šele utemeljena v znanstvenih objavah bi si lahko prislužila vstopnico za atlas nacionalne zgodovine. In tu se moram strinjati z Gabričem, da je »dokaj klavrnio izhodišče za polemiko«, »če nekdo navaja neko stališče, ki ga ne skuša ustrezno podkrepiti z dokazi, temveč njegovo nasprotovanje določenim tezam izhaja iz njegovega osebnega prepričanja« (Gabrič, str. 517). Prav tako soglašam s kolegovo sklepno mislijo, da se tudi v slovenskem zgodovinoписju

⁴ Najbrž za razlago pojma zadošča slovar tujk, izdan pred koncem prejšnjega političnega sistema (Stanko Bunc, *Slovar tujk*. Maribor: Obzorja, 1987, str. 377).

srečujemo z obema pristopoma, kot ju v srednjeevropskih postsocialističnih nacionalnih historiografijah razlikuje Aviezer Tucker: z znanstveno in s terapevtsko historiografijo. Zato lahko samo pozdravimo primere, ko se iste problematike loteva več kot le en zgodovinar, kar je v našem majhnem prostoru žal precej redko.⁵ Še zlasti pri navidez drobnih vprašanjih lahko namreč hitro presodimo, katero pisanje, kot Tuckerja povzema Gabrič, »temelji na metodologiji znanstvenega dela« in katero »izhaja iz pričakovanega učinka na ciljno bralstvo« (str. 518). Ne glede na stopnjo akademskega ali pedagoškega naziva avtorjev.

Boris Golec

⁵ Prim. Bojan Godeša, *Čas odločitev: Katoliški tabor in začetek okupacije*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2011; isti, Kulovčevo zavezništvo s HSS – sprememba v politični strategiji SLS po Koroščevi smrti. *Studia Historica Slovenia* 8 (2008), št. 2–3, str. 397–422; Tomaž Ivešič, Delovanje dr. Franca Kulovca na čelu SLS in ključni dogodki pred vojno. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 84, NV 49 (2013), št. 1, str. 83–118. – Iztočnico za primerjavo je ponudil Aleš Gabrič s sklicevanjem na B. Godešo oz. na njegovo zadnjo knjigo iz leta 2011 (Gabrič, str. 517).